

कुशे गाउँपालिकाको पुर्वाधार व्यवस्थापन ऐन, २०७५

(गाउँ सभाबाट पारित मिति: २०७५/०९/२७)

(गाउँ सभाबाट प्रमाणिकरण मिति: २०७५/०९/२७)

(प्रकाशित मिति: २०७५ श्रावण २९ सोमबार)

प्रस्तावना:

गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र पुर्वाधार संरचनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी स्थानीय जनतालाई पुर्वाधार सेवा उपलब्ध गराउनको लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा ५७ र २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ बमोजिम कुशे गाउँसभाले यो ऐन बनाएकोछ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम कुशे गाउँपालिकाको पुर्वाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, २०७५ रहेको छ ।

२) यो ऐन गाउँ सभाबाट पारित हुनासाथ तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

- (क) अध्यक्ष भन्नाले कुशे गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ख) उपाध्यक्ष भन्नाले कुशे गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) गाउँपालिका भन्नाले नेपालको संविधान बमोजिम स्थापना भएको कुशे गाउँपालिका थर्पु भार्मालाई सम्झन पर्दछ ।
- (घ) कार्यपालिका भन्नाले कुशे गाउँपालिकाको कार्यपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) गाउँ सभा भन्नाले संविधानको धारा २२२ को उपधारा (१) बमोजिम कुशे गाउँपालिकाको गाउँ सभालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (च) पुर्वाधार भन्नाले यस ऐनको अनुसूची (१) मा उल्लेख भए बमोजिमका विषयसँग सम्बन्धित भौतिक पुर्वाधारलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) जलस्रोत भन्नाले गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका भुसतहमा वा भूमीगत वा अन्य जुनसुकै अवस्थामा रहेको पनि सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) तोकिएको वा तोकिए बमोजिम भन्नाले यस ऐन बमोजिम बनेको नियमावलिमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्दछ ,
- (झ) उपभोक्ता वा संस्था भन्नाले पुर्वाधार सेवाबाट लाभ प्राप्त गर्ने समुह वा समुदायिक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) अमानत भन्नाले ठेक्कामा नलगाई स्थानीय सरकार आफैले सिधै सम्पन्न गर्ने निर्माण कार्य वा सेवा सम्बन्धि कार्य सम्झनु पर्दछ ।

स्थानीय सडक तथा यातायात व्यवस्थापन

३. स्थानीय सडकहरुको बर्गिकरण : (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सडक विस्तार गरी यातायात सुविधा उपलब्ध गराउनाका लागि आवश्यकता अनुसार सडकहरुको बर्गिकरण गरी बृहत्तर सडक सञ्जाल गुरुयोजना तयार गर्ने छ ।

२. गाउँपालिका स्तरमा मुख्यतः निम्नानुसारका सडकहरु रहनेछन् :

- (क) पालिका सडक : गाउँपालिकाको मध्य र महत्वपूर्ण स्थानमा रहेका सडक पालिका सडकको रुपमा बर्गीकरण गरिनेछ । यस्ता सडकको चौडाई न्युनतम छ मिटर हुनु पर्नेछ ।
- (ख) वस्ती सडक: गाउँपालिकाका वस्तीहरुमा यातायातको पहुँचका लागि बनाईएका सडकहरुलाई ग्रामीण सडकको रुपमा बर्गीकरण गरिनेछ । यस्ता सडकहरु चार देखि पाँच मिटर सम्मा चौडा हुनेछन् ।
- (ग) कृषि सडक : गाउँपालिका भित्रका मुख्य मुख्य कृषि उत्पादन क्षेत्र वा बजारलाई जोड्ने सडकहरु यस अन्तर्गत पर्दछन् । यसको न्युनतम चौडाई ४ मिटर हुनुपर्दछ ।
- (घ) घोडेटो तथा मुल बाटो : मानिस र पशु चौपाया हिड्ने एक भन्दा बढी गाउँ वस्ती जोड्ने घोडेटो बाटो वा मुल बाटो का रुपमा बर्गिकरण गरिनेछ । यसको न्युनतम चौडाई २ मिटरको हुनेछ ।
- (ङ) गोरेटो बाटो मानिस र चौपाया हिड्ने वस्तीबाट घोडेटो वा मुल बाटो वा वस्ती सडक सम्मा जोड्ने अधिकतम एक किलोमिटर लम्बाईका सडालाई गारेटो बाटो भनिन्छ । यसको चौडाई न्युनतम २ मिटरको हुनेछ ।

३. प्रत्येक स्थानीय सडकहरुको घुम्ति तथा मोडहरुमा ठुला सवारी साधनको आवागमनलाई समेत मध्यनजर गरी निर्धारित चौडाई भन्दा ४० प्रतिशत बढि हुनेगरी निर्माण गर्नु पर्दछ ।

४. मापदण्ड निर्धारण गर्ने : (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र निर्माण हुने सडकहरुमा याता यात सुविधा सञ्चालनको मापदण्ड तोक्न सक्ने छ ।

(२) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र भएका सडकले वहन गर्न सक्ने वजन र आधारको हद तोकी त्यस्ता सडकमा त्यसरी तोकिएको हद भन्दा बढीको सवारी साधन चलाउन नपाउने गरी निषेध गर्न सक्नेछ ।

५. स्वीकृति नलिई संरचना निर्माण गर्न नपाईने : (१) यस ऐनको दफा (३) वमोजिमका सडक र सडकका अधिकार क्षेत्र भित्र कसैले सम्बन्धित अधिकारीको स्वीकृती विना कुनै प्रकारको संरचना निर्माण गर्न वा व्यवसाय सञ्चालन गरेमा यस ऐन वमोजिम त्यस्त संरचना भत्काउने अधिकार गाउँपालिकालाई हुनेछ ।

२. कसैले कुनै कामको निमित्त सार्वजनिक सडक वा सडक सिमा खन्नु वा भत्काउनु परेमा गाउँपालिकाको कार्यालयमा भत्काउनु पर्ने कारण सहित निवेदन दिनु पर्नेछ । यसरी प्राप्त निवेदन

वमोजिम खन्नु भत्काउनु पर्ने नपर्ने जाँच वुझ गरी खन्दा भत्काउदा लाग्ने अनुमानित रकम सम्बन्धित सरोकारवालावाट धरौटी लिएर मात्र गाउँपालिकाले स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेछ ।
३. पहिले देखि चली आएको कुनै सडकको विस्तार गर्नु परेमा उक्त सडकको दायाँ बायाँ थप जग्गा लिनु परेमा तोकिए वमोजिमको क्षतिपूर्ती सम्बन्धीत जग्गा धनिलाई दिएर मात्र सडक वा पूर्वाधार बनाउनु पर्नेछ ।

६. सडकको आवागमनमा बाधा पुर्याउन नहुने : (१) कसैले सार्वजनिक सडकमा कुनै माल वस्तु छोडेको, राखेको, वा फालेको कारण वाट त्यस्तो सडकको आवागमनलाई कुनै किसिमले बाधा पुर्याएको भए त्यस्तो माल वस्तु हटाउनाको लागी सरोकार वाला व्यक्तिको नाममा गाउँपालिकाले आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम जारी भएको आदेशको अवधि भित्र नहटाएको वा भनी पत्ता नलागेको माल वस्तुलाई सडकको छेउ लगाई राख्न वा आफ्ना कब्जामा राख्ने गरी अन्यत्र लैजान समेत सक्नेछ ।

परिच्छद ३

जलश्रोतको संरक्षण र उपयोग

७. जलश्रोतको उपयोग : (१) गाउँपालिका भित्र रहेका भूमिगत वा सतही जलश्रोतको अनधिकृत प्रयोगलाई निषेध गरी सो को संरक्षण गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।

२. जलश्रोतको उपयोग गर्दा देहाय वमोजिमको उपयोगका लागि प्राथमिकता दिइनेछ :

- (क) पिउने पानी,
- (ख) सिँचाई,
- (ग) पानी घट्ट औद्योगिक वा निर्माण प्रयोजन,
- (घ) जलविद्युत,
- (ङ) जल पर्यटन (जल क्रिडा लगाएत)

३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पानीको मुहान वा श्रोतको समुचित उपयोग गर्ने अधिकार गाउँपालिकालाई हुनेछ । मुहान सम्बन्धी विवादको निर्णय गर्ने अधिकार गाउँपालिकामा निहित रहनेछ ।

८. अनुमति लिनु पर्ने : (१) यस ऐन वमोजिम अनुमति नलिई कसैले पनि व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि बाहेक निम्नानुसार जलश्रोतको उपयोग गर्ने छैनः

- (क) सार्वजनिक वा समूहगत रुपमा खानेपानी वा अन्य घरेलु प्रयोजनको लागी उपयोग गर्न,
- (ख) सामुहिक रुपमा जग्गाको सिँचाई गर्न,
- (ग) व्यवसायिक वा व्यापारिक प्रयोजनको लागी प्रयोग गर्न,
- (घ) जलक्रिडा जस्ता मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न,
- (ङ) व्यवसायिक रुपमा माईक्रो हाईड्रो, पानी घट्ट सञ्चालन गर्न,

- (च) तोकिए बमोजिमको अन्य आवश्यक कार्य गर्न ।
२. जलश्रोतको सामुहिक लाभ, व्यवसायिक प्रयोग वा उपदफा (१) मा उल्लेख गरिएको बमोजिमका क्रियाकलाप गर्न गाउँपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ ।
 ३. सो सम्बन्धी प्रयोजनका लागी आवश्यक परेमा सामुदायिक उपयोगका लागी उपभोक्त संस्था मार्फत र व्यवसायिक उपयोगका लागी दर्तावाला कम्पनीले गाउँपालिका समक्ष सम्पूर्ण विवरण खुलाई दिनु पर्नेछ ।
 ४. उपदफा (१) मा जेसुकै लेखिएको भएतापनि नेपाल सरकारको जलश्रोत उपयोगको राष्ट्रिय प्राथमिकताका आयोजना गर्न यस ऐनले बाधा पुर्याउने छैन ।

९. खानेपानी, सिँचाई जस्ता जलस्रोतको सामुदायिक लाभ व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र खानेपानी, सिँचाई, पानि घट्ट लघु जलविद्युत र ताल पोखरीको लागी जलस्रोत उपयोग गर्न परेमा समबन्धीत क्षेत्रका उपभोक्ताहरु मिलि जल उपभोक्ता संस्था को गठन गरेर सो मार्फत अनुमति लिएर मात्र निर्माण र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

२. यस ऐन तर्जुमा हुनु अघि नै संस्थागत रुपमा कुनै समुह वा संस्थाले उपयोग गरी आएक जलश्रोतलाई यो ऐन तर्जुमा भएको ६ महिना भित्र गाउँपालिकामा दर्ता गराउनु पर्नेछ ।

१०. जल उपभोक्ता संस्थाको गठन : (१) दफा ११ बमोजिमको लागी गठन हुने उपभोक्त संस्थामा ९ देखि १५ जना सदस्यहरु रहन सक्नेछन् र त्यस्तै संस्थामा तेतिस प्रतिसन महिलाको प्रतिनिधित्व हुनु पर्ने छ ।

२. यसरी गठन गर्न चाहने समुहले देहायको विवरण सहित गाउँपालिकाको जलस्रोत वातावरण हेर्ने शाखा समक्ष निवेदन दिनु पर्ने छ :

- (क) उपभोक्त वा संस्थाको विधान,
- (ख) समुह दर्ता भईसकेको भए दर्ताको प्रमाण पत्र र नभएको भए श्रोतको विवरण,
- (ग) सेवा क्षेत्र र लाभान्वित जनसंख्या,
- (घ) परियोजना विकसको लागी आवश्यक बजेट र प्राप्त हुने श्रोत,
- (ङ) परियोजनाबाट पर्न सक्ने सामाजिक र वातावरणीय प्रभाव ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएको निवेदन उपर छलफल र जाँचबुझ गरी गाउँपालिकाले उपभोक्त संस्था दर्ता गर्नेछ ।

(४) उपभोक्ता संस्था अविच्छिन्न उत्तरधिकारवाला संस्था हुनेछ । एकपटक छानिएको संस्थाको कार्य समितिको अवधि ३ वर्षको हुनेछ । अर्को पटकको लागी ३ वर्षे म्याद सकिनु भन्दा १५ दिन अगावै उपभोक्ताहरुबाट नयाँ कार्य समितिको चयन गर्नु पर्नेछ ।

(५) संस्थाको कार्य सञ्चालन प्रक्रिया र विधि विधानमा तोकिए बमोजिम हुनेछ । यस संस्थाले वार्षिक लेखा परिक्षण र तिर्नु पर्ने कर पस्यौट गरी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन र प्रदेश कानुनले तोके बमोजिमको जलस्रोत उपयोग कर तिर्नुपर्नेछ ।

(६) यसरी तोकिए वमोजिम विधि प्रक्रिया अवलम्बन नगरेमा गाउँपालिकाले उपभोक्ता संस्थाको दर्ता रद्द समेत गर्न सक्नेछ ।

११. जलस्रोतको व्यवसायीक उपयोगका लागि अनुमति लिनुपर्ने : (१) औद्योगिक प्रयोजन, जल मनोरञ्जन, १ मेगावाट सम्मको जलविद्युत आयोजना लगायतका जलस्रोतको व्यवसायीक उपयोगका लागि सो को उपयोग गर्ने प्रोप्राइटर, कम्पनी वा संस्थाले गाउँपालिकाबाट अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा १ वमोजिम एक मेगावाट सम्मको जलविद्युत उत्पादन गर्नु परेमा देहायका विवरणहरु खुलाई गाउँपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ :

- (क) परियोजनाको विवरण,
- (ख) परियोजना रहने स्थानको नक्सा (मुख्य मुख्य संरचना देखिने समेत देखिने)
- (ग) पालिकाको स्रोत र उपयोग हुने पाकिो परीमाण,
- (घ) परियोजनाबाट लाभान्वित हुने उपभोक्ताहरुको संख्या र किसिम,
- (ङ) परियोजना सम्पन्न गर्न लाग्ने कुल अनुमानित लागत र अवधि,
- (च) परियोजना सञ्चालनमा पर्ने वातावरणीय जोखिमहरु (वातावरणीय प्रभाव र अध्ययन प्रतिवेदन)

(३) उपदफा (२) वमोजिम परेको आवेदनमा गाउँपालिकाको वातावरण र जनस्रोतको परीमाण, उपयोग अनुमतिको अवधि र वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरणका शर्तहरु तोक्यो आवेदन कर्तालाई अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(४) यो ऐन प्रारम्भ हुनु भन्दा अगावै जलस्रोतको उपयोग गरिरहेको प्रोप्राइटर वा संस्थाले तोकिएको विवरण सहित यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले ३ महिनाभित्र अनुमति पत्रका लागि आवेदन दिनुपर्नेछ ।

(५) अनुमति पत्र प्राप्त व्यक्तिले जलस्रोतको उपयोग बापत स्थानीय र प्रदेश सरकारलाई कानून वमोजिमको दस्तुर वा वार्षिक शुल्क बुझाउनु गर्ने पर्नेछ ।

(६) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफ्नो अनुमतिपत्र विक्री गर्न वा अन्य कुनै प्रकारले कसैलाई हस्तान्तरण गर्न परेमा गाउँपालिकामा उपयोग अनुमति हस्तान्तरणको लागि आवेदन दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

स्थानीय खानेपानी तथा सिंचाई व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१२. स्थानीय खानेपानी बोर्ड गठन गर्न सक्ने : (१) गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानी सेवालाई नियमित, व्यवस्थित र सुलभ बनाई भरपर्दो सेवा प्रदान गर्न गराउन स्थानीय खानेपानी बोर्ड स्थापना गर्न सक्नेछ ।

(२) नेपाल सरकार, सार्वजनिक संस्थान र स्थानीय उपभोक्ता संस्थाको लागत सहभागितामा निर्माण भई सञ्चालनमा रहेका एक भन्दा बढि खानेपानी आयोजनाहरु माफत ५०० भन्दा बढि

धाराहरुबाट खानेपानी सेवा प्रवाह गरिरहेको अवस्थामा स्थानीय खानेपानी बोर्ड बनाई सेवा प्रवाह गर्न सक्नेछन् ।

(३) यस प्रयोजनको लागि एक भन्दा बढि उपभोक्ता संस्थाहरुले यस्तो बोर्ड गठनका लागि गाउँपालिका समक्ष आवेदन पेश गर्नु पर्ने छ । यसरी बोर्ड गठनको लागि देहायका विवरणहरु सहित पेश गर्नु पर्दछ :-

- (क) खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिने भौगोलिक क्षेत्र,
 - (ख) सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिने क्षेत्रभित्र रहेको खानेपानी परिमाण,
 - (ग) उपभोक्ताको अनुमानित संख्या तथा सेवा मागको विवरण,
 - (घ) सेवा सञ्चालन गर्नको लागि लाग्ने अनुमानित लागत,
 - (ङ) सेवा सञ्चालन, व्यवस्थापन, सोको मर्मत सम्भार तथा सधार वा सेवा विस्तारको लागि तयार गरिएको दीर्घकालीन योजना,
 - (च) बोर्ड आफैले वा अन्य व्यक्ति र संस्था मार्फत सेवा सञ्चालन गराउने हो सो सम्बन्धी व्यहोरा,
 - (छ) कुनै सरकारी निकायले सञ्चालन गरिरहेको सेवा प्रणालीलाई बोर्डमा हस्तान्तरण गरी सेवा सञ्चालन गर्ने भए त्यस्तो सेवा प्रणालीसँग आबद्ध सम्पत्ति तथा दायित्व,
 - (ज) सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका प्रस्तावित मोडल
- (४) उपदफा (३) बमोजिम परेको निवेदन उपर जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो बोर्ड गठन गर्नु आवश्यक देखिएमा गाउँपालिकाले माग बमोजिम बोर्ड गठन गर्न सक्नेछ ।
- (५) बोर्ड अविच्छिन्न उत्तराधिकारीवाला स्वशासित संगठित संस्था हुनेछ । बोर्डले खानेपानी आयोजनाको निर्माण, विस्तार, मर्मत सम्भार, महशुल असुली, कार्यालय व्यवस्थापन लगायतका कार्य आफै गर्न सक्नेछ ।

१३. खानेपानी तथा सिंचाईको शुल्क निर्धारण : (१) खानेपानीको महशुल निर्धारण गर्नको लागि देहायका सदस्यहरु भएको महशुल निर्धारण समिति गठन गर्नेछ :-

(क) गाउँपालिकाको प्रमुख	अध्यक्ष
(ख) स्थानीय जल उपभोक्ता संस्थाहरुको प्रतिनिधि	सदस्य
(ग) गाउँपालिकाको लेखा प्रमुख	सदस्य सचिव

परिच्छेद ५

भवन निर्माण तथा शहरी विकास सम्बन्धी कार्यहरु

१४. स्वीकृति नलिई निर्माण तथा विकास गर्न नहुने : (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र व्यवस्थित, सुरक्षित र योजनाबद्ध विकासका लागि कसैले पनि गाउँपालिकाबाट स्वीकृति नलिई कुनै नयाँ भवन बन्ने, पुरानो भवन भत्काई पुनः निर्माण गर्ने, तला थप गर्ने, मोहोडा फेर्ने वा साविकको भवनमा भ्याल, ढोका, बार्दली, कौशी, दलान आदि थपघट गरि बनाउने वा सोसँग सम्बन्धित गर्नु गराउनु हुदैन ।

१५. भवनको दर्ता : (१) गाउँपालिका भित्र निर्माण भएका सम्पूर्ण भवन तथा संरचनाहरूको तोकिए बमोजिम दर्ता गराई अभिलेख तयार गरिनेछ ।

१६. भवनको डिजाइन तथा नक्सा स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र पक्कि भवन आर.सि.सि. स्ट्रक्चर निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा सरकारी निकायले भवन निर्माण गर्न प्रचलित कानून र भवन निर्माण मापदण्ड बमोजिम स्वीकृतिको लागि गाउँपालिका समक्ष दरखास्त दिँदा नक्सा साथ डिजाइन समेत पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) आवाशिय भवनको हकमा २५० वर्ग मिटर सम्मको भवन बनाईदा ३० प्रतिशत खाली जग्गा छोड्नु पर्दछ । सरकारी, अर्ध सरकारी तथा व्यापारिक भवन निर्माण गर्दा ५० प्रतिशत खाली स्थान छोड्नु पर्दछ ।

(३) सडक छेउ भवन निर्माण गर्दा सडक किनाराबाट न्यूनतम ५ फिट सेटव्याक छोड्नु पर्दछ ।

१७. बस्ती विकासको लागि अनुमति दिने : (१) गाउँपालिका भित्र कुनै व्यक्ति समुदायले जग्गालाई घडेरी प्रयोजनको लागि विकास गर्ने वा यसरी विकसा गरी बिक्री गर्ने प्रयोजनबाट बस्ती विकास परियोजना सञ्चालन गर्न चाहेमा गाउँपालिका कार्यालयमा बस्ती विकास कार्ययोजना सहित अनुमतिको लागि निवेदन दिनु पर्दछ ।

परिच्छेद ६

पूर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१८. पूर्वाधार योजना तर्जुमा : (१) स्थानीयस्तरमा पूर्वाधार निर्माण, सञ्चालन र मर्मत सम्बन्धी योजना, आयोजना, परियोजना तथा कार्यक्रमहरूको विकासका लागि योजना तर्जुमा गरि गाँउ सभाबाट पारित गर्नु पर्नेछ ।

(२) पूर्वाधार योजना तर्जुमा क्रममा देहाय बमोजिम उल्लेख गरि आयोजनाको विवरण तयार गर्नु पर्नेछ :-

(क) आयोजनाको लक्ष्य,

(ख) आयोजनाबाट लाभान्वित जनसंख्या र फाइदाको किसिम,

(ग) आयोजना सम्पन्न गर्दा लाग्न सक्ने खर्च र स्रोत,

(घ) उपभोक्ताहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने नगद, वस्तुगत श्रम र त्यस्तै अन्य योगदान,

(ङ) उठ्न सक्ने सेवा शुल्क वा मर्मत सम्भार खर्च,

(च) निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका स्वरूप ।

१९. लागत अनुमान तयार गर्नु पर्ने : (१) गाउँपालिकाले जुनसुकै सार्वजनिक निर्माण , मर्मत वा सुधार कार्यको लागि बजेट विनियोजन गर्नु पूर्व प्राविधिक अध्ययन सर्वेक्षण गराई लागत अनुमान तयार गर्नु पर्ने छ ।

२. कुनै पनि निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यको लागत अनुमान गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वाट स्विकृत गराएर मात्र निर्माण कार्य अधि वढाउनु पर्नेछ ।

२०. पूर्वाधार आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिका भित्र निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने अनुसूची १ मा अल्लेखित पूर्वाधार हरुको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि देहाय वमोजिमका प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिनेछ :-

- (क) रु १ लाख सम्माका आयोजना वा कार्यक्रम सोभै वार्तावाट र रु पाँचलाख सम्मा योजना गाउँपालिकाका अध्यक्षको निर्देशन वमोजिम हुनेछ ।
- (ख) रु पचास लाख सम्माका आयोजना वा कार्यक्रमहरु उपभोक्ता समिति मार्फत ,
- (ग) रु साठी लाख सम्माका आयोजना वा कार्यक्रम स्थानीय निर्माण व्यवसायी मार्फत ,
- (घ) रु साठी लाख देखि एक करोड सम्माका आयोजना वा कार्यक्रम उपभोक्त समिति मार्फत गर्न सकिनेछ ,
- (ङ) रु एक करोड भन्दा माथिका आयोजनाहरु निर्माण व्यवसायी मार्फत गरिनेछ ।
- (च) निजी लगानी परीचालन भई हुने निर्माण तथा व्यवस्थापन हुने कार्य साभेदारी माप गरिनेछ ।

२१. उपभोक्त समिति मार्फत गर्न सकिने : (१) रु एक करोड सम्माका निर्माण तथा मा सम्भार कार्य गराउदा सम्बन्धित लाभान्वित परिवारका सदस्य हरुको संलग्नतामा उपभोक्त समिति गठन गरी सो समिति मार्फत गर्न सकिनेछ ।

(२) उपभोक्त समितिको गठन स्थानीय लाभान्वित समुदायहरुमध्यवाट ५ देखि ९ जना सम्माको उपभोक्ता समिति गठन गरिनेछ । यस्तो समितिमा न्युनतम ३३ प्रतिसत महिला पर्नेछ ।

(३) उपभोक्त समितिको कार्यकाल सो पूर्वाधार निर्माण वा मर्मत कार्य गर्न लाग्ने समय दोब्बर हुनेछ । निर्माण सकिएपछि पनि निर्माण अवधि बराबरकै बाँकि समय रेखदेख र सम्भार जिम्मेवारी समेत सोही समितिले लिनेछ ।

(४) यस्तो समिति मार्फत गरीने निर्माण कार्यमा उपभोक्ता हरुले न्युनतम १५ प्रतिसत नालागत सहभागिता र २० प्रतिसत श्रमदान गर्नु पर्नेछ ।

२२. स्थानीय निर्माण व्यवसायी दर्ता गर्ने : (१) गाउँपालिकाले १ करोड रुपैया सम्माको पूर्वाधार निर्माण वा मर्मत सम्बन्धी कार्य गर्ने प्रयोजनका लागी गाउँपालिका भित्र रहेका योग्यता पुगेको समूह वा व्यक्तिलाई स्थानीय निर्माण व्यवसायीको रुपमा दर्ता गर्न सकिनेछ ।

(२) उक्त स्थानीय निर्माण व्यवसायी हुन ईच्छुक समूह वा व्यक्तिले व्यवसाय दर्ता र प्रयोजनका लागी यस ऐन वमोजिम गाउँपालिका कार्यालयमा आवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) वमोजिम उपयुक्त देखिएका समूह वा व्यक्तिलाई सम्बन्धित गाउँपालिका निर्माण कार्य गर्न ईजाजत सहितको व्यवसाय दर्ताको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) वमोजिम दिईएको निर्माण व्यवसाय दर्ताको अभिलेख अध्यावधिक गराउनु पर्नेछ । उपदफा (२) वमोजिमका स्थानीय निर्माण व्यवसायीहरुले आफ्नो दर्ता प्रमाणपत्र हरेक आर्थिक वर्षको पहिलो ३ महिना भित्र नविकरण गराउनु पर्ने छ ।

(५) स्थानीय निर्माण व्यवसायी हुने देहायको योग्यता हुनु पर्ने छ :-

- (क) न्यूनतम रु. २ लाख सम्मको चालु पुँजी देखाएर गाउँपालिकामा व्यवसाय दर्ता भएको,
- (ख) व्यक्ति वा व्यवसायको नाममा गत आर्थिक वर्षमा न्यूनतम रु. ५ लाख सम्म बैंकीड कारोवार गरेको,
- (ग) आफ्नो एकाघरको स्वामित्वमा रु. ३ लाख सम्मको निर्माण उपकरण चालु हालतमा रहेको ।

२३. स्थानीय निर्माण व्यवसायीबाट पूर्वाधार निर्माण गराईने : (१) गाउँपालिकाले दफा (२०) को (ग)बमोजिम स्थानीय निर्माण व्यवसायीहरु माफत रु. ६० लाख सम्मको काम गराउन सक्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि आपसी प्रतिस्पर्धाको आधारमा छनौट गर्न सक्नेछ ।
 (३) गाउँपालिकामा दर्ता भएका व्यवसायीहरु मध्येबाट निर्माण कार्यका लागि देहायको व्यवस्था हुनेछ :-

- (क) रित पूर्वक गाउँपालिकाको संक्षिप्त सूचीमा सूचिकृत व्यवसायीहरु मध्येबाट १५ दिनको सूचना दिई प्रस्ताव माग गर्न सकिने,
 - (ख) प्रस्ताव माग गर्दा सम्बन्धित काम वा सेवाको प्रकृती, परिणाम, लाग्ने रकम र अन्य आवश्यक कुराहरु खुलाउनु पर्ने,
 - (ग) न्यूनतम कबोल गर्ने व्यवसायीलाई आवेदनको म्याद समाप्त भएको ७ दिन भित्र सम्झौताका लागि आह्वान गर्ने,
 - (घ) छानिएका व्यवसायीहरुले कबोल रकमको १५ प्रतिशत बैंक ग्यारेन्टी सहित सम्झौताका लागि आउनु पर्ने ।
- (४) स्थानीय निर्माण व्यवसायीले पाएको काम आफैले सम्पन्न गर्नुपर्नेछ र कुनै अन्य निर्माण व्यवसायीसँग उप करार गर्न सकिने छैन । कुनै कारणबश आफैले समयमा सो काम सम्पन्न गर्न नसक्ने भएमा सो कुराको सूचना गाउँपालिकालाई दिनु पर्ने छ । त्यसरी सूचना प्राप्त भएमा गाउँपालिकाले सो सम्बन्धमा जाँच गरी सम्झौता ताडी बाँकी काम नियमानुसार गराउनु पर्दछ ।

(५) स्थानीय निर्माण व्यवसायीहरुले सम्पन्न गरेको प्रत्येक सार्वजनिक निर्माण कार्यको विवरण त्यस्तो कार्य सम्पन्न गरेको प्रमाण पत्र प्राप्त गरेको मितिले ३५ दिन भित्र गाउँपालिका कार्यालयमा पेश गर्नु पर्दछ ।

२४. पूर्वाधार मर्मत सम्भार कोष : (१) गाउँपालिका भित्र रहेका गाउँ स्तरिय वा केन्द्र, प्रदेश स्तरिय पूर्वाधारहरुको नियमित तथा आवश्यकता अनुसारको मर्मत गरी सेवा सुचारु गर्न पूर्वाधार मर्मत कोषको स्थापना गरिने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना भएको कोषमा पूर्वाधार संरचना सडक, खानेपानी इत्यादिबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको १० प्रतिशत रकम दाखिला गरिनेछ ।

परिच्छेद ७

पूर्वाधार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था

२५. **पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन :** (१) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको कार्यक्रम अन्तर्गत निर्माण हुने ठूलो आयोजना तथा गाउँपालिकाको आफ्नै बजेटको निर्माण हुने ३० लाख भन्दा माथि लागत हुने पूर्वाधार निर्माण एवं मर्मत सम्भार कार्यक्रमको गुणस्तर र समयवद्ध प्रगति अनुगमन गर्नका लागि सम्बन्धित क्षेत्रका लाभान्वित परिवार सदस्यहरु सम्मिलित एक पूर्वाधार अनुगमन समिति गठन गरिनेछ ।

(२) पूर्वाधार अनुगमन समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) गाउँपालिका उपाध्यक्ष अध्यक्ष
- (ख) पूर्वाधारको मुख्य काम हेर्ने वडाको वडाध्यक्ष सदस्य
- (ग) स्थानीय विज्ञहरु मध्ये कार्यपालिकाको अध्यक्षले तोकेको एक महिला सहित २ जना सदस्य

(घ) गाउँपालिकाको भौतिक पूर्वाधार शाखा प्रमुख सदस्य सचिव

२६. **समितिको बैठक र निर्णय :** (१) पूर्वाधार अनुगमन समितिको निर्णय वा मर्मत कार्य गर्ने निकायबाट सो कार्यको प्रस्तावित गुणस्तर र समयवद्ध प्रगति तालिका प्राप्त गरी सो बमोजिम अनुगमन गरेर निर्माण व्यवसायीलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) केन्द्र र प्रदेश स्तरिय पूर्वाधार आयोजनाहरुको निर्माण र सञ्चालनको अवस्थाबारे सूझाव सिफारिस गर्ने दायित्व समितिको हुनेछ ।

२७. **सहमति दिनुपर्ने :** गाउँपालिका आफै सञ्चालन गर्नु पर्ने ३० लाख भन्दा माथि लागत भएका पूर्वाधारहरुको निर्माण सम्पन्न पश्चात निर्माण व्यवसायीलाई अन्तिम किस्ता भुक्तानी गर्ने अनुगमन समितिको सहमति दिनु पर्नेछ ।

२९. **कारबाहीको सिफारिस गर्न सक्ने :** गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण कार्य भइरहेको प्रदेश सरकार वा नेपाल सरकार अन्तर्गतको पूर्वाधार आयोजना अनुगमन गर्दा गुणस्तरमा कमजोर भएको खण्डमा वा निर्माण व्यवसायीकै लापरवाहीका कारण निर्धारित समय भित्रको प्रगति नदेखिएमा अनुगमन समितिले सम्बन्धित निर्माण व्यवसायीलाई आगामी दिनमा काम नदिने व्यवस्थाका लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

३०. **कालो सुचिमा राख्ने :** (१) देहायको अवस्थामा गाउँपालिका कार्यालयले सबै प्रकारका निर्माण व्यवसायीलाई भविष्यमा निर्माण कार्य नदिने गरी कालो सुचिमा राख्न सक्नेछ :

- (क) कुनै फौजदारी कसुरमा अदालतबाट दोषी ठहर भएमा,
- (ख) पूर्वाधार निर्माणको लागि छनौट भई सम्झौता गरेर ३ महिनासम्म काम शुरु नगरेमा,
- (ग) सम्झौता अनुरूपको दायित्व पालना नगरेको वा सम्झौता बमोजिमको गुणस्तर नभएको कुरा पछि प्रमाणित भएमा,
- (घ) योग्यताको कागजात पेश गर्दा ढाँटी वा भुक्त्याई खरिद सम्झौता गरेको प्रमाणित हुन आएमा,

- (ड) डर, त्रास वा धम्की दिई खरिद प्रक्रियालाई प्रभावित पर्ने कार्य गरेमा,
 (च) अन्य यस्तै कसुर गरेमा ।
- (२) उपरोक्त बमोजिम कालो सुचिमा राख्दा कसुरको गाभिर्यताको आधारमा कालो सुचिको अवधि तोक्न सकिनेछ ।
- ३१. प्राविधिक मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने :** (१) गाउँपालिका भित्र निर्माण भएका भौतिक पूर्वाधारहरुको प्राविधिक मूल्याङ्कन गरी पूर्वाधारको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ ।
- (२) उप दफा (१) बमोजिम प्राविधिक जाँचको लागि आवश्यक प्रयोगशालाको व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद ८

सार्वजनिक नीजि साभेदारीमा पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन

- ३२. नीजि साभेदारीमा पूर्वाधारको विकास गर्न सक्ने :** (१) यस ऐन बमोजिम कुनै व्यक्ति, स्थानीय निर्माण व्यवसायी, संस्था वा कम्पनीसँग गाउँपालिकाले खानेपानी, विद्युत, सडक, सरसफाईसँग सम्बन्धित संरचना वा पूर्वाधारहरुको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा नीजि लगानीकर्तासँग साभेदारी गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाले पूर्वाधारको अवस्था, आवश्यकता र उपयोगिताको आधारमा देहाय बमोजिमका विभिन्न मोडेलहरु अवलम्बन गरी नीजि साभेदारसँग लगानी प्राप्त गर्न र प्रतिफल वाँडफाँड गर्ने गरी निश्चित अवधिका लागि सम्झौता गर्न सक्नेछ :-

- (क) सञ्चालन तथा व्यवस्थापन : अधिकतम ५ वर्षका लागि
 (ख) निर्माण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण : ७ देखि १५ वर्षका लागि
 (ग) निर्माण, स्वामित्वकरण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण : १५ देखि २० वर्षका लागि
 (घ) लिज वा कन्सेसन : सम्झौतामा तोकिए बमोजिम वा अधिकतम २२ वर्ष ।

३३. प्रस्ताव आह्वान गर्न सक्ने : (१) गाउँपालिकाले दफा (...) बमोजिम पूर्वाधार संरचनाहरुको निर्माण वा मौजुदा संरचनाहरुको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि मनसायपत्र वा प्रस्ताव आह्वान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा नीजि व्यवसायीले साभेदारीको स्वरुपको आधारमा देहायका विवरणहरु खोला प्रस्ताव पेश गर्नु पर्दछ :

- (क) निर्माण गर्नु पर्ने वा सञ्चालन गर्नु पर्ने पूर्वाधारको विवरण,
 (ख) अनुमानित लागत,
 (ग) वित्तीय स्रोत,
 (घ) वातावरणीय प्रतिवेदन (आवश्यक भएको अवस्थामा),
 (ड) कार्यान्वयनका विवरण,
 (च) परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्भावित जोखिम र जोखिम न्यून गर्ने प्रस्तावित उपायहरु,

(ख) परियोजनाको नक्सा तथा ड्रइङ, डिजाइन,
(ज) परतावित शुल्क र करार अवधि ।

३४. प्रस्ताव छनौट र सम्झौता : (१) प्राप्त भएका प्रस्ताव उपर गाउँपालिकाले विज्ञ टोलीद्वारा

नपशिलका आधारहरूमा मूल्याङ्कन गराई प्रस्ताव छनौट गर्न सक्नेछ :

- (क) पूर्वाधारबाट उपलब्ध हुने सुविधाको स्तर र गुणस्तर,
- (ख) परतावित नीजि लगानी,
- (ग) मेवा शुल्क र रोयल्टी रकम,
- (घ) लिज अवधि,
- (ङ) पविधिको नौलोपन, स्थानीय रोजगारीको अवसर बृद्धि ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित आधारहरूबाट उपयुक्त देखिएको प्रस्तावसँग गाउँपालिकाले अवधि किटान गरी साभेदारी गर्न सक्नेछ ।

३५. सञ्चालन तथा व्यवस्थापन : सम्झौता अवधिभरी पूर्वाधार सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको दायित्व सम्बन्धित साभेदारको हुनेछ । सम्झौतामा हेरफेर गर्न परेमा नीजि साभेदार वा गाउँपालिकाको तर्फबाट एक अर्को लाई प्रस्ताव गर्नुपर्ने र आपसी समझदारीबाट बुझाहरूमा हेरफेर हुन सक्नेछ ।

परिच्छेद ९

वातावरण, भू-संरक्षण तथा वैकल्पिक उर्जा

(३६) वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था : (१) गाउँपालिकाले ६० लाख देखि १० करोड सम्म लागत भएका पूर्वाधार आयोजनाहरूको वातावरणीय परिक्षण र १० करोड भन्दा माथिको लागत भएका पूर्वाधारहरूमा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनु पर्नेछ ।

(२) आयोजनाको वातावरणीय परिक्षण र स्वीकृत गाउँपालिका स्वाम्ले गर्न सक्नेछ ।

(३) वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सोको प्रतिलिपी गाउँपालिकाको सार्वजनिक सूचना पाटीमा टाँस गरी ७ दिनको म्याद सहित सूझाव माग गर्नु पर्नेछ ।

३७. वैकल्पिक उर्जालाई प्रोत्साहन : (१) पूर्वाधार सेवा सुविधाको निर्माण तथा विस्तारमा वैकल्पिक उर्जालाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने छ ।

(२) कुनै घरमा सोलार, बायोग्याँस, सुधारिएको चुल्हो लगायतका वैकल्पिक उर्जा जडान गर्नु अघि वडा कार्यालय मार्फत गाउँपालिकामा जानकारी गराउनु पर्नेछ । यसरी जानकारी नगराए सरकारबाट पाउने अनुदान वा सहयोग दिइने छैन ।

(३) घरेलु शौचालयलाई बायोग्याँस उन्पादनमा प्रयोग गर्ने वा सेप्टिक ट्याङ्की बनाउने घरधुरीलाई गाउँपालिकाले सम्पत्ति कर वा मालपोतमा १० प्रतिशत छुट दिन सक्नेछ ।

३८. भूक्षय नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्न सक्ने : (१) गाउँपालिका भित्रको भूक्षयग्रस्त सार्वजनिक जग्गा, पाखो, खोला किनारा वा सडक किनारामा बाँस तथा फलफुलजन्य वनस्पतिको रोपन गर्न स्थानीय समुदायलाई अनुमति दिन सक्नेछ ।

- (२) यस्तो कार्यका लागि सम्बन्धित क्षेत्रका व्यक्ति वा समूहले स्थान तोकि वृक्षारोपनका लागि गाउँपालिका समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।
- (३) वृक्षारोपनका लागि प्रस्तावित क्षेत्र व्यक्तिले चर्चेको जमिन तथा अन्य सार्वजनिक आवागमनमा बाधा पुर्याउने खालको हुनुहुदैन ।
- (४) प्रस्तावित स्थल उपयुक्त देखिएमा गाउँपालिकाको अधिनमा ७ वर्षका लागि वृक्षारोपन गर्न र सोको उत्पादन उपयोग गर्न अनुमति प्रदान गर्नेछ ।
- (५) उपरोक्त बमोजिम अनुमति दिदा सडक छेउको हकमा सम्बन्धित सँधियारलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

३९. फोहोरमैला तथा फोहोरपानी व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिका भित्र उत्सर्जन हुने ठोस तथा तरल फोहोरहरुलाई यथोचित व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थित कार्य योजना तर्जुमा बनाउन पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिका भित्र फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि ल्याण्डफिल्ड साइट निर्माण गर्न अन्य गाउँपालिका वा नगरपालिकासँग समन्व गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद १०

विविध

४०. अन्तर स्थानीय समन्वय : एक भन्दा बढी गाउँपालिका जोडिने वा सरोकार राख्ने पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत कार्यका लागि गाउँपालिकाबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।

४१. प्रचलित कानून बमोजिम हुने : यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुने छ ।

४२.नियम बनाउने सक्ने : यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाको आवश्यक नियम, निर्देशिका वा कार्यविधी बनाउन सक्नेछ ।

४३. बचाउ : यस ऐनको उद्देश्य तथा विषय क्षेत्रमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम यस अधि भएका कार्यहरु यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।